

Fryščáková, Soňa

Knihovny institucí Evropské unie: současnost a možnosti dalšího rozvoje

ProInflow. 2014, vol. 6, iss. 2, pp. 25-36

ISSN 1804-2406

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/133809>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Knihovny institucí Evropské unie: současnost a možnosti dalšího rozvoje

The libraries of the European Union institutions: present and possibilities for further development

Soňa Fryščáková

Ústav informačních studií a knihovnictví, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze

Recenzenti:

Mgr. Alžběta Karolyiová

Mgr. Ondřej Krutílek

Abstrakt:

Jádro Evropské unie je tvořeno jednotlivými institucemi. Tyto instituce mají své knihovny, které se výrazným způsobem podílí na tvorbě informační politiky Evropské unie. V příspěvku představují knihovny pěti institucí Evropské unie (Evropská komise, Evropský parlament, Rada Evropské unie, Soudní dvůr Evropské unie, Evropský účetní dvůr). Popisují jejich význam a funkci v rámci instituce, jejich služby a možnosti přístupu pro uživatele. Na příkladu Ústřední knihovny Evropské komise demonstrují, že knihovna plní svůj účel a řídí síť knihoven Evropské komise, ale jednotlivé knihovny v této síti nepracují jednotným způsobem a příliš nespolupracují. Neexistuje žádná společná a centralizovaná informační strategie a politika informačních zdrojů. Chybí jednotná a společná pravidla i postupy pro práci a fungování knihoven. Spolupráce mezi knihovnami jednotlivých institucí Evropské unie není o moc lepší. Pravděpodobně jediná forma spolupráce mezi těmito knihovnami je seskupení knihoven evropských institucí - Eurolib - v rámci něhož spolu navzájem komunikují a společně podporují širší vědomí o Evropě a jejích problémech. V závěru příspěvku se pokusím navrhnout možnosti, jak tuto situaci řešit.

Klíčová slova: *informační politika EU, knihovnictví EU, knihovny institucí EU, Evropská komise, Evropský parlament, Rada Evropské unie, Soudní dvůr EU, Evropský Účetní dvůr, Eurolib*

Abstract:

The core of the European Union is made up of individual institutions. These institutions have their own libraries, which significantly contribute on the creation of an information policy of the EU information policy. In this paper I introduce libraries of five EU institutions (the European Commission, the European Parliament, the Council of the European Union, the Court of Justice of

the European Union, the European Court of Auditors). I describe their significance and function within the institution, its services and access for the user. On the example of the Central Library of the European Commission I try to demonstrate that the library serves its purpose and manages a network of libraries of the European Commission, but individual libraries in the network do not work in a uniform manner and do not cooperate too much. There is no common and centralized information strategy and policy of information resources and miss a common rules and procedures for working and functioning of the libraries. Cooperation between libraries of the EU institutions is not much better. Probably the only form of cooperation between the libraries is a network of European institutions - Eurolib - within which libraries communicates with each other and jointly promotes wider awareness of Europe and its problems. In the conclusion, I will try to suggest way how to deal with this situation.

Keywords: *EU information policy, EU librarianship, libraries of the EU institutions, the European Commission, the European Parliament, the Council of the European Union, the Court of Justice of the European Union, the European Court of Auditors, Eurolib*

Úvod

Pro svůj článek jsem si vybrala knihovny tří základních institucí Evropské unie (Evropská komise, Evropský parlament, Rada Evropské unie) a knihovny dalších dvou orgánů Evropské unie (dále EU), které jsou zajímavé svým odborným zaměřením (Soudní dvůr Evropské unie a Evropský účetní dvůr). Knihovny tvoří důležitou součást informační politiky EU. Jsou velmi rozdílné, stejně jako instituce, pro které byly vytvořeny. Jedná se o odborné knihovny se specifickými fondy a službami, které jsou připraveny na míru uživatelům těchto knihoven. Největší z těchto knihoven je Ústřední knihovna Evropské komise, která spravuje celou síť dílčích knihoven v rámci Komise.

Cílem textu je nastínit současnou situaci v knihovnách, odhalit problémová místa a navrhnout směr, kterým se mohou knihovny dále ubírat.

Metody práce

První pracovní metodou tohoto textu bylo zpracování a porovnání informací o knihovnách, které jsou dostupné na webových stránkách knihoven a seskupení evropských knihoven Eurolib.

Další a neméně důležitá metoda práce byla příprava souboru otázek, které byly rozeslány do vybraných knihoven a následné zpracování odpovědí. Otázky se týkaly financování knihoven, dílčích knihoven a vytváření souborného katalogu, akvizice a zpracování dokumentů, povinného výtisku, zpracování elektronických dokumentů a šedé literatury a spolupráce s dalšími knihovnami evropských institucí.

Vybrané knihovny institucí Evropské unie

Ústřední knihovna Evropské komise¹ je součástí Generálního ředitelství pro vzdělávání a kulturu, Ředitelství D (Mládež a sport; Erasmus+). Je to speciální příruční a výzkumná knihovna pro potřeby zaměstnanců Komise a dalších institucí Evropské unie. Poskytuje vedení, služby a pomoc knihovnám a dokumentačním střediskům jednotlivých generálních ředitelství a dalších útvarů Komise. Knihovna je po předchozí domluvě přístupná i externím uživatelům. [Central library, 2014]

Ústřední knihovna Evropské komise (dále EK) má dvě sídla - v Bruselu a Lucemburku a působí jako vedoucí instituce a koordinátor sítě knihoven RéseauBIB, což je síť knihoven Evropské komise a generálních ředitelství. Během několika posledních let se tato síť poněkud zmenšila, protože byly některé dílčí knihovny generálních ředitelství uzavřeny. Jejich sbírky byly částečně přesunuty do Ústřední knihovny EK (do Bruselu, ale hlavně do Lucemburku). [Benoit, 2014]

Knihovna má svůj vlastní rozpočet a spravuje poskytnuté finanční prostředky (z nichž je část určena pro doplňování fondu knihovně Komise v Lucemburku a delegacím nebo tiskovým a informačním kancelářím, které spravuje Komise v členských a třetích zemích). Knihovna také spravuje rozpočet na předplatné časopisů a novin pro celou Komisi (s výjimkou několika knihoven, které hospodaří s vlastním rozpočtem), nakupuje knihy, e-knihy, stálé objednávky, noviny a časopisy prostřednictvím rámcových dodavatelských smluv získaných na základě výzev k podání nabídek. Tyto smlouvy mohou být použity všemi útvary Evropské komise. Knihovna sama zadává objednávky pro své vlastní sbírky, pro většinu dílčích knihoven a také pro většinu služeb Evropské komise (opět s výjimkou několika knihoven, které spravují svůj vlastní rozpočet). [Central library: activity report, 2013]

Předmětové pokrytí fondů zahrnuje všechny materiály o evropské integraci. Jedná se pravděpodobně o největší sbírku v oblasti evropské integrace. Na webu Knihovny je také

¹ http://ec.europa.eu/libraries/index_en.htm

k dispozici souborný katalog ECLAS². Součástí katalogu je Tezaurus ECLAS, který Knihovna vytvořila, spravuje a průběžně doplňuje. [Central library, 2014]

V průběhu let se vyvinuly i kontakty s jinými knihovnami na národní a mezinárodní rovině. Mimořádná forma spolupráce vznikla s knihovnami Evropských dokumentačních středisek (EDS), a to především v oblasti publikací o evropských společenstvích. Ústřední knihovna všechny tyto knihovny zastřešuje. Ústřední knihovna působí také jako vedoucí instituce a koordinátor seskupení knihoven evropských institucí Eurolib³. [Hanušová, 2006]

Knihovna Evropského parlamentu⁴ (European Parliamentary Research Service - EPRS Library) je řízena Oddělením knihovnických služeb („On-site & Online“), které je součástí Generálního ředitelství pro parlamentní výzkumné služby (GŘ EPRS), Ředitelství pro knihovnu.

Cílem Knihovny je dobře informovaný Evropský parlament a proto se snaží členům Parlamentu přispívat k jejich práci efektivními, nestrannými a profesionálními informačními službami a hodnotnými a kvalitními informacemi. Knihovna úzce spolupracuje s politickými odděleními a projektovými týmy a také s dalšími interními a externími službami Parlamentu a snaží se reagovat na informační potřeby Parlamentu. Je to interní knihovna - základní úkoly se dotýkají práce Parlamentu, proto neposkytuje přístup a služby široké veřejnosti. Přístup do Knihovny je povolen pouze interním uživatelům. Katalog je přístupný také pouze na intranetu. Pouze výjimečně zpřístupňuje informace dalším oprávněným osobám, pokud je to v souladu s dosažením dalších cílů a za předpokladu, že to bude mít jasný přínos pro Parlament a náklady budou zanedbatelné. Spolupracuje také s národními parlamentními informačními službami (podpora dostupnosti informací pro všechny). [European Parliamentary Research Service. Eurolib, 2014]

Knihovna má v současnosti tři pracovní místa - Brusel, Štrasburk a Lucemburk. Katalog je společný pro všechna tři místa. Akvizice jsou spravovány pomocí rámcových smluv, které vyplynuly z pravidelných nabídkových řízení, a jsou společné pro všechny tři lokality. Knihovna je financována přímo z rozpočtu Evropského parlamentu. [Finer, 2014]

V Knihovně se uchovávají tištěné verze debat a zápisů Evropského parlamentu od roku 1979 do roku 2000 (po tomto datu jsou publikovány pouze v elektronickém formátu). Některé další informace produkované službami Parlamentu (Generální ředitelství pro parlamentní výzkumné služby) jsou také posílány do Knihovny ke katalogizaci a uchování. Kromě toho je politika sbírek Knihovny zaměřena na nákup publikovaných materiálů vztahujících se k Evropskému parlamentu, Evropské unii, parlamentarismu a demokracii. [European Parliamentary Research Service. Eurolib, 2014]

Knihovna pracuje na rozvoji tezauru Eurovoc, jehož modelem byl tezaurus ECLAS Ústřední knihovny EK. Hlavní důvod pro vytvoření tezauru byla neustálá kritika existence několika katalogů a problematického vyhledávání materiálů. Tezaurus byl poprvé publikován v roce 1984. Jedná se o vícejazyčný tezaurus, který pokrývá oblasti zájmu Evropských institucí a vyhovuje mezinárodním standardům. Využití tezauru Eurovoc se od jeho vytvoření postupně rozšířilo. Evropský parlament využívá tezaurus pro indexaci odkazů do databází Pégase a Epoque. Knihovna ho využívá pro indexaci parlamentních studií a Úřad pro publikace EU ho využívá pro indexování textů publikovaných v Úředním věstníku a dalších dokumentech a publikacích. O tezaurus Eurovoc je také značný zájem mimo Evropské instituce, mezi národními parlamenty, v národních a regionálních administrativních úřadech a v některých případech také v soukromém sektoru. [European Parliament, 1999]

Ústřední knihovna Rady Evropské unie⁵ má tři dílčí knihovny: Jazykovou, Právní a Zaměstnaneckou. Všechny knihovny spadají pod Generální sekretariát Rady. Ústřední a Jazyková knihovna je součástí Generálního ředitelství pro komunikaci a správu dokumentů, Právní knihovna patří pod Právní službu (samostatné GŘ) a Zaměstnanecká knihovna s volně

² <http://ec.europa.eu/eclas/F>

³ <http://www.eurolibnet.eu/3/26/>

⁴ <http://epthinktank.eu/>

⁵ <http://councillibrary.wordpress.com/>

dostupným materiálem ke čtení je spravována Výborem zaměstnanců. [Introducing the Central Library of the General Secretariat of the Council of the European Union and of the European Council, 2014]

Knihovna je dostupná všem úředníkům a ostatním zaměstnancům Generálního sekretariátu Rady a dalších institucí EU a členům stálých zastoupení. Za určitých podmínek může být povolen přístup i externím uživatelům. [General Secretariat of the Council of the European Union, 2014]

Ústřední knihovna Rady i se svými pobočkami je financována z provozního rozpočtu Generálního sekretariátu, z vlastní rozpočtové kapitoly. Akvizice pro dílčí knihovny a správu administrativní části automatizovaného knihovního systému a souborného katalogu (OPAC) provádí také Ústřední knihovna. [Marzocchi, 2014]

Ve svých sbírkách Knihovna zahrnuje tato témata: evropská integrace (zvláště společná zahraniční a bezpečnostní politika, spravedlnost a vnitřní záležitosti), mezinárodní vztahy, mezinárodní organizace, mezinárodní a srovnávací právo, evropské instituce. Specializované sbírky pak obsahují publikace Rady EU, závěry předsednictví Evropské rady, publikace EU a Úřední věstník EU. [Council of the European Union. Eurolib, 2014]

Knihovna Soudního dvora Evropské unie⁶ byla založena v roce 1953 zároveň se založením Soudního dvora. Je součástí Generálního ředitelství pro knihovnu, výzkum a dokumentaci. Je spravována na základě Interních předpisů Soudního dvora z roku 1975 (Kapitola V), doplněných v červnu roku 1980. Knihovna se specializuje na právní oblast. Je to nejdůležitější pracovní nástroj členů a zaměstnanců Soudního dvora při plnění jejich úkolů. [CDJ - Court of Justice of the European Union. Eurolib, 2014]

Přístup do Knihovny je omezen na členy a zaměstnance Soudního dvora, Tribunálu a ostatních orgánů Evropské unie. Za určitých podmínek může být povolen přístup i externím uživatelům. Studenti, kteří ještě nemají ukončené vysokoškolské studium, mají do Knihovny přístup uzavřen. Materiály mohou uživatelé studovat v čítárně, kde lze nalézt základní literaturu práva Evropské unie, mezinárodní právo a právo jednotlivých členských států. [CDJ - Court of Justice of the European Union. Eurolib, 2014]

Knihovna má velkou sbírku jednojazyčných a vícejazyčných slovníků a sbírku mikrofiší, které pokrývají velké množství úředních věstníků, parlamentních aktů a ostatních oficiálních periodik. Vzrůstající počet elektronických databází, knih a periodik je dostupný v digitální knihovně. [Knihovna. Soudní dvůr Evropské unie, 2014]

Knihovna má vlastní rozpočtovou kapitolu v rámci souhrnného rozpočtu instituce. Výběr nových akvizic provádějí právníci z Oddělení indexace, za asistence právníků z Generálního ředitelství pro knihovnu, výzkum a dokumentaci a pod dohledem ředitele Knihovny. [Merlo, 2014] Právníci z Oddělení indexace také provádí systematické skenování veškeré nové akvizice. Každý článek nebo další položka, která by mohla být zajímavá pro uživatele Knihovny, je individuálně katalogizována. Výsledkem je, že katalog Knihovny se stal důležitým zdrojem bibliografické dokumentace práva EU a příbuzných oblastí. [Knihovna. Soudní dvůr Evropské unie, 2014]

Knihovnická - dokumentační - archivní služba Evropského účetního dvora⁷ je služba Generálního sekretariátu Evropského účetního dvora a Knihovna je součástí Ředitelství pro informace a technologie (DIT). Knihovna poskytuje auditorům Účetního dvora přístup k interním a externím informacím, které potřebují k plnění svých pracovních povinností. Externí uživatelé mohou navštívit Knihovnu pouze po předchozí domluvě. [Library. European Court of Auditors, 2014]

Je to specializovaná knihovna, která nabízí informace z oblasti auditu, účetnictví a různých oborů, které jsou předmětem auditu. Obsahuje specializovanou sbírku publikací národních institucí členských států, které provádí audity. Internetový katalog pokrývá celou instituci a je také přístupný veřejnosti na webových stránkách Účetního dvora. [ECA - European Court of Auditors. Eurolib, 2014]

⁶ http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7058/bibliotheque

⁷ <http://www.eca.europa.eu/en/Pages/LibraryArchives.aspx>

Rozpočet knihovny je součástí administrativních výdajů Evropského účetního dvora. Akvizice knihovny a rozvoj sbírek je řízen centrálně. Knihovna shromažďuje, hodnotí a rozhoduje o žádostech ke koupi, které posílají uživatelé. Pravidelné nákupy Knihovny se týkají dokumentů vztahujících se k činnosti Účetního dvora. [Probst, 2014]

Knihovna spravuje sbírku elektronických zdrojů, která zahrnuje: elektronické slovníky, online tiskové služby, referenční práce, online periodika a e-knihy. Z tohoto důvodu se Knihovna připojila k několika online knihovnám. [Library. European Court of Auditors, 2014]

Příklad: Ústřední knihovna Evropské komise - jak to v praxi funguje

Ústřední knihovna EK v posledních 50ti letech prožívala období dramatického rozvoje v informační dostupnosti, technologii, evropské integraci a rozšiřování. Informační produkce se neustále zvyšovala (tištěná, i novější média). Rozšíření Evropské unie na současných 28 členských států požadovalo akvizici a zajištění přístupu k dokumentárním informacím a k publikacím o členských státech a poskytování uživatelské podpory teoreticky ve 24 oficiálních jazycích Evropské unie. Problém mnohojazyčnosti, který se s přijetím dalších států stále rozšiřuje, ukládá Ústřední knihovně, knihovníkům a informačním pracovníkům nový a významný úkol: výběr zdrojů v jazycích členských států.

Aktivity Komise (např. Rámcové výzkumné programy, kontrakty o provádění výzkumu a hodnocení) vytváří významné soubory, které jsou veřejnosti dostupné ve formě šedé literatury a tvoří velkou část „institucionální paměti“ Komise. Trvalé uchování těchto dokumentů je problematické, protože technologie se neustále vyvíjejí a generální ředitelství a další útvary Komise nestanovily formální informační politiku pro uchování těchto dokumentů. [Central library: activity report 2013]

Ústřední knihovna si klade za cíl zpřístupnit úplnou sbírku materiálů (skrze vlastní sbírky, nebo přes odkazy do dalších sbírek). Všechny knihovny EK se podílejí na tvorbě formálně strukturovaného společného knihovnického katalogu - souborného katalogu ECLAS, který zobrazuje detaily jejich vlastních sbírek. Je potřeba Ústřední knihovnu neustále podporovat, aby v rámci sítě RéseauBIB koordinovala podporu a vzdělávání v oblasti informačního managementu a bibliografické praxe. [Central library, 2014]

Souborný katalog ECLAS je unikátní mnohojazyčný zdroj. Knihovna zkoumá možnosti katalogu a pracuje na jeho neustálém rozvoji: chce nabídnout úplnější sbírku materiálů (přidat do katalogu údaje o šedé literatuře); mít prospěch z informací produkovaných v rámci Komise útvary jako je Úřad pro publikace EU; zkoumat možnosti propojení s dalšími soubornými katalogy a poskytnout tak bohatší možnost přístupu ke zdrojům dokumentů a publikacím vztahujícím se k tématu evropské integrace; propojit se s dalšími institucemi (katalogy) ve světě a poskytnout tak širší možnosti přístupu ke zdrojům dokumentů a k publikacím vztahujícím se k tématu evropské integrace, např. využitím „federativních“ technik a použitím technologií jako Z39.50 apod., které jsou nezbytné pro vytvoření katalogové federace. [Central library: activity report 2013]

Knihovna v katalogu zpřístupňuje co největší množství informací (záznamů) o svých fondech. Přístup k dokumentům ostatních knihoven a středisek je často dost složitý. Tyto instituce byly zřízeny pouze pro potřeby zaměstnanců jednotlivých generálních ředitelství. V oblasti přístupnosti a návštěvnosti neexistuje žádná společná politika, každá knihovna i dokumentační středisko přistupují k tomuto problému jiným způsobem. Některé z nich jsou veřejnosti zcela uzavřené, některé nabízejí omezený přístup pro veřejnost. Často také poskytují své vlastní „lokální“ online mechanismy pro vyhledávání, v nichž existují problémy se zápisem termínů (př. ‚e-government‘ vs. ‚egovernment‘), které pak způsobují obtíže při vyhledávání. Lokální vyhledávače podávají různé výsledky a ke každému ze zadaných termínů jsou připojené odlišné materiály, neumí také příliš efektivně využívat synonyma apod. Uživatelé tak dostanou dva výsledky, což není příliš přehledné, může dojít k informačnímu

přehlčení a neschopnosti výsledky využít. Další problém u lokálních vyhledávačů spočívá v tom, že vyhledávají pouze v rámci fondu konkrétní knihovny, nebo střediska, a že neodkazují na relevantní dokumenty v knihovnách ostatních útvarů Komise. Jednotlivé lokální vyhledávače pracují tedy pouze nad konkrétním fondem a nejsou propojené mezi sebou. [Blakemore, 2009]

Vyhledávání v katalogu ECLAS umožňuje vyhledávat napříč knihovnami Komise a dalšími informačními zdroji. Jednotlivé záznamy obsahují URL, kde jsou elektronické dokumenty k dispozici. Katalog ECLAS poskytuje nejlépe strukturované a nejpodrobnější výsledky vyhledávání v rámci Evropské komise. Další krok pro vylepšení vyhledávacího mechanismu mohou být kromě seznamu relevantních publikací také informace o relevantních zdrojích. [EC Central Library. ECLAS, 2014]

Jak již bylo rozebráno výše, je velmi složité získat úplný přehled o dokumentech Evropské komise. Lokální vyhledávače jsou velmi často zaměřené pouze na vyhledávání v lokálním fondu. Ústřední knihovna poskytuje ve svém katalogu strukturované vyhledávací prostředí, ale nalézt lze pouze ty záznamy, které jsou v katalogu uloženy.

Úkoly pro knihovny

V minulosti jsem se již podrobněji zabývala Ústřední knihovnou Evropské komise, jejím místem a funkcí v rámci informační politiky Evropské unie. Knihovna řeší řadu problémů, většina z nich je zmíněna v předchozí kapitole. Pravidla pro získávání a ukládání dokumentů a zpracování a uchovávání elektronických dokumentů a šedé literatury jsou stále opakovaným tématem. Zajímalo mě tedy, jaká situace je v tomto směru v ostatních knihovnách. Zda se s těmito problémy také potýkají.

Pravidla pro získávání a ukládání dokumentů

Pravidla pro získávání a ukládání dokumentů je jedno z témat, které je pro rozvoj informační politiky EU užitečné. V knihovnách institucí Evropské unie nejsou vytvořena formální pravidla pro získávání a ukládání dokumentů. Povinný výtisk ani žádná jiná forma dodávání dokumentů v rámci institucí EU neexistuje.

Knihovny dostávají doporučení od nadřazených institucí, jaké materiály ve svých sbírkách mají zahrnovat. Obsahem doporučení jsou materiály vydané mateřskou institucí nebo ty, které se tematicky vztahují k této instituci. Všechny knihovny, které jsem oslovila, aktivně pracují na získávání zmiňovaných dokumentů. Svůj fond doplňují také o materiály, které svým zaměřením zapadají do odborného záběru knihovny (např. Knihovna Soudního dvora shromažďuje materiály o evropském právu apod.). Vzhledem k tomu, že neexistuje povinnost posílat nově vydané publikace do knihoven, získávají knihovny tyto materiály jiným způsobem. Dostávají materiály vydané v rámci instituce na základě ústních či písemných dohod a smluv. Sledují, jaké materiály se objevují ve vybraných zdrojích, objednávají a stahují je do svých sbírek. Připojují se k odborným placeným databázím, aby měly přístup k dalším relevantním zdrojům.

Všechny knihovny spolupracují s Úřadem pro publikace EU a některé tuto spolupráci nazývají jako povinný výtisk. Každá knihovna má spolupráci s Úřadem nastavenou trochu jinak. Ústřední knihovna Evropské komise odebírá dvě kopie od každé publikace vydané Úřadem. Knihovna Evropského parlamentu přijímá pouze vybrané publikace. Ostatní knihovny pobírají většinou po jednom výtisku.

Elektronické dokumenty a šedá literatura

Vývoj elektronických informačních technologií umožňuje snadnou a poměrně levnou produkci šedé literatury (v mnohonásobném elektronickém formátu). Není ovšem jisté, zda tyto dokumenty budou dostupné i v budoucnu, protože v rámci jednotlivých institucí není

stanovena formální informační politika, která by zahrnovala pravidla pro trvalé uchování elektronických dokumentů.

Nárůst „rychlého“ publikování dokumentů v tisku nebo různých webových stránek portálu Europa (bez dlouhodobého uložení nebo stabilního URL), nepravidelné ukládání v úložkách tvořících základ rejstříků dokumentů institucí EU, se začalo jevit jako velký problém. Mnoho z těchto zdrojů má trvalou hodnotu a měly by být uchovány trvale. Než se přistoupí k řešení problému, je třeba vyřešit otázky týkající se právní, technické a organizační stránky. V roce 2010 byla z tohoto důvodu během výročního zasedání skupiny Eurolib zřízena Pracovní skupina pro šedou literaturu v EU. Tato skupina byla motivována svými zkušenostmi s problematickým vyhledáváním dokumentů a publikací v institucích EU. [Cedefop, 2012]

Jednotlivé knihovny se s touto problematikou potýkají a řeší ji dle svých možností. Knihovny se snaží tyto materiály získat, přehledně zpracovat, uchovat a nabídnout svým uživatelům. Knihovna Evropské komise získává většinu studií produkovaných útvary Komise, katalogizuje je a zpřístupňuje v katalogu ECLAS. [Benoit, 2014] Knihovna Evropského parlamentu vybírá dokumenty z interních a externích zdrojů a připojuje k nim metadata (klasifikační kód a klíčová slova). [Finer, 2014] Hlavní projekt Ústřední knihovny Rady EU vztahující se k šedé literatuře je měsíčně vydávané Think Tank Review⁸ a k tomu vztahující se repositář Think Tank Papers. [Marzocchi, 2014] V každém vydání je seznam nově vytvořených dokumentů v rámci Rady EU a v repositáři je k těmto dokumentům přístup. Knihovna Účetního dvora elektronické dokumenty a šedou literaturu spravuje v rámci automatizovaného knihovního systému. [Probst, 2014] Knihovna Soudního dvora šíří a zpřístupňuje všechny elektronické dokumenty interním uživatelům, pokud je to technicky a právně možné. Šedá literatura se zpracovává stejným způsobem jako ostatní druhy papírových dokumentů. [Merlo, 2014]

V nedávné době vznikl interní požadavek na ukládání studií v repositáři 'EU Bookshop'. [Benoit, 2014] Tento požadavek pravděpodobně také souvisí s existencí pracovní skupiny pro šedou literaturu EU, protože se o tom také zmiňují ve svém prvním pracovním dokumentu⁹. [Cedefop, 2012] To ale stále nezaručuje, že veškerá šedá literatura bude uložena a zachována natrvalo. Je to teprve začátek úspěšné cesty k trvalému uchování šedé literatury a elektronických dokumentů.

Spolupráce Knihoven

Nejvýraznější spolupráce všech dotazovaných knihoven probíhá v rámci sítě evropských knihoven Eurolib. Je to seskupení knihoven evropských institucí fungujících na základě dohody přijaté Resolucí na Generálním shromáždění, které se konalo 18. dubna 1997 v Dublinu. Toto setkání bylo již třinácté Generální shromáždění původně neformálního seskupení Eurolib, které vzniklo z iniciativy Generálního sekretariátu Evropského parlamentu v červnu 1988.

Cíle Eurolib směřují k podporování širšího vědomí o Evropě a jejích problémech. Knihovny evropských institucí mají možnost zasahovat do práce institucí, pod něž spadají a tím přispívají k plnění cílů Eurolib. Seskupení usiluje o zlepšení profesionality zaměstnanců knihoven evropských institucí; podporuje rozvoj meziknihovních kontaktů všeho druhu, pracovní výměnné pobyty zaměstnanců apod. Snaží se pomáhat podílejícím se knihovnám k dosažení hospodárných investic do technologií, podporuje akvizici v rámci sítě a další partnerství přínosné pro komplexní bibliografickou kontrolu, knihovny a služby dodávání dokumentů. Od roku 1998 Eurolib rozvoj prezentuje svých stránkách¹⁰. Prezentace na internetu slouží jako hlavní síťový prostředek podpory poslání seskupení. Na stránkách je

⁸ <http://councillibrary.wordpress.com/think-tank-review/>

⁹ EU grey literature: long-term preservation, access, and discovery (CEDEFOP): <http://bookshop.europa.eu/en/eu-grey-literature-pbTIBA12002/>

¹⁰ <http://www.eurolibnet.eu/3/26/>

k dispozici seznam členů Eurolib (v současné době má seskupení 44 členů), jejich knihovnické služby a je umožněn přímý přístup do jejich katalogů. [Eurolib, 2014]

Knihovny také spolupracují v oblasti knihovnického softwaru. Knihovny Evropské komise, Knihovna Rady EU a Knihovna Evropského ekonomického a sociálního výboru - Výboru regionů používají stejný knihovní systém (Aleph), ale s oddělenými databázemi. [Blanco Delicado, 2014]

Závěr: možnosti dalšího rozvoje knihoven

Na příkladu Ústřední knihovny Evropské komise je vidět, že se Knihovně zatím nepodařilo vyřešit jednotná pravidla a postupy při práci a fungování knihoven a dokumentačních středisek Evropské komise, přestože se o to již delší dobu snaží. Knihovna pracuje na tom, aby vytvořila společnou a centralizovanou informační strategii a politiku informačních zdrojů Evropské komise. Absence společných pravidel, nejednotnost v politice ukládání elektronických zdrojů, nepřesná a nedůsledná katalogizace všech dokumentů, nepropojenost jednotlivých katalogů a neúplnost souborného katalogu komplikuje práci jak odborným pracovníkům, tak i uživatelům a návštěvníkům elektronických katalogů.

Knihovny ostatních institucí EU nespravují tak velkou síť knihoven, ale potýkají se s podobnými problémy, i když v menším rozsahu. Práci jednotlivým knihovnám institucí EU může usnadnit vytvoření společného rámcového programu - základů informační a knihovnické politiky EU. Sdružení Eurolib tuto úlohu částečně plní, ale jen v některých oblastech (viz např. snaha o trvalé uchování šedé literatury). Vzhledem k tomu, že jednotlivé instituce EU jsou dost rozdílné ve své struktuře a v odborném zaměření, jejich knihovny jsou také velmi odlišné. Knihovny prošly odlišným historickým vývojem, jejich uživatelské služby a sbírky materiálů se liší, politika přístupu k dokumentům také není stejná. Nelze tedy nastavit stejná pravidla pro všechny, je třeba brát v úvahu všechna specifika jednotlivých knihoven a institucí. Rámcový program knihoven musí zahrnovat pouze základní principy, které jednotlivým knihovnám usnadní práci a zároveň podpoří spolupráci mezi sebou a i s dalšími institucemi mimo Evropskou unii. Jednotlivé knihovny tyto principy (nebo jen některé z nich - podle charakteru instituce) mohou převzít a přizpůsobit podle své potřeby.

Rámcový program informační a knihovnické politiky (doporučená témata ke zpracování):

- povinné výtisky - od mateřské instituce a případně i dalších institucí podle potřeby (viz např. již fungující dodávání dokumentů od Úřadu pro publikace EU),
- pravidla pro katalogizaci - je třeba přihlídnout ke speciálním dokumentům jednotlivých knihoven a vypracovat pro ně úpravu,
- povinné formáty dat k lepší komunikaci s dalšími katalogy - pro převod záznamů mezi jednotlivými katalogy (např. mezi knihovnami a dokumentačními středisky Evropské komise),
- propojení a sdílení všech záznamů z lokálních katalogů se souborným katalogem (toto se týká hlavně Ústřední knihovny Evropské komise),
- způsoby a možnosti pro trvalé uchování elektronických dokumentů a šedé literatury (viz Pracovní skupina pro šedou literaturu v EU),
- možnost prohledávat katalogy knihoven z jednoho místa - vytvoření portálu, který umožní volit a prohledávat více katalogů knihoven a informačních středisek institucí EU najednou,
- digitalizace - zpracování historických katalogů do el. podoby (viz knihovna EK), periodika dostupná online (viz knihovna EK),
- podpora ve všech oficiálních jazycích Evropské unie, atd.

Další problematická oblast, kterou musí knihovny řešit, je neustálé rozšiřování počtu členských států a s tím související rozšiřování počtu oficiálních jazyků Evropské unie. V současné době má Evropská unie 28 členských států a 24 oficiálních jazyků, což znamená, že Knihovny musí nakupovat a zpřístupňovat dokumenty, publikace o všech členských státech. Měly by také teoreticky poskytovat uživatelskou podporu, publikace (noviny, časopisy, knihy) a elektronické zdroje ve všech oficiálních jazycích Evropské unie. Je to velmi

problematický úkol. Knihovny přijímají zaměstnance či stážisty z různých členských států a tím částečně pokrývají problém mnohojazyčnosti. Tito zaměstnanci se podílejí na akvizici. Vybírají relevantní materiály a zdroje v daném jazyce a také poskytují uživatelskou podporu v příslušném jazyce, pokud je to nutné. Mnohojazyčnost fondů pomáhá odstranit jazykové bariéry, které mohou způsobovat problémy v komunikaci zaměstnanců s uživateli knihoven, a vede také k širšímu zájmu o knihovny, jejich služby a sbírky dokumentů.

Spolupráce v rámci sdružení Eurolib pomáhá knihovnám prosazovat zlepšení profesionality zaměstnanců, rozvoj meziknihovnických kontaktů, pracovní výměnné pobyty, technologickou pomoc podílejícím se knihovnám, podporu akvizice v rámci sítě apod. Webové stránky sdružení umožňují uživatelům přímý přístup do katalogů knihoven. Tato forma spolupráce je pro knihovny velkou pomocí, pomáhá při řešení mnoha běžných problémů i aktuálnějších témat. Nevyřeší ovšem všechny problémy.

Rozvoj knihoven institucí EU není rozhodně u konce. Naopak si myslím, že se před nimi otevírají nové možnosti posilování svých pozic, zlepšování služeb a také podpory informační politiky Evropské unie. Vytvoření rámcového programu informační a knihovnické politiky EU knihovnám může v některých oblastech práci usnadnit.

Literatura

1. BENOIT, Catherine. *Central Library of European Commission* [online]. E-mail - příjemce Soňa Fryščáková. 20.8.2014 [přečteno 20.8.2014]. Napsáno anglicky.
2. BLAKEMORE, Michael. HALL, John, WILSON, Frank. *External Evaluation of the Central Library of the European Commission: final report*. Birmingham: ECOTEC, 2009. 220 s. Dostupné z: http://ec.europa.eu/libraries/whoarewe/eaco3_2014_annex_6_2.pdf
3. BLANCO DELICADO, José. *European Economic and Social Committee Library* [online]. E-mail - příjemce Soňa Fryščáková. 12.8.2014 [přečteno 14.8.2014]. Napsáno anglicky.
4. CDJ - Court of Justice of the European Union. EUROLIB. *Eurolib* [online]. 2014 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <http://www.eurolibnet.eu/3/72/&for=show&tid=7908>
5. CEDEFOP. *EU grey literature: long-term preservation, access, and discovery* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2012 [cit. 2014-10-17]. ISBN 978-928-9611-329. Dostupné z: <http://bookshop.europa.eu/en/eu-grey-literature-pbTIBA12002/>
6. Central Library. EUROPEAN COMMISSION. *Europa* [online]. 2014 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/libraries/index_en.htm
7. Council of the European Union. EUROLIB. *Eurolib* [online]. 2014 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <http://www.eurolibnet.eu/3/72/&for=show&tid=7927>
8. ECA - European Court of Auditors. EUROLIB. *Eurolib* [online]. 2014 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <http://www.eurolibnet.eu/3/72/&for=show&tid=7914>
9. EC CENTRAL LIBRARY. *ECLAS: European Commission Libraries Catalogue* [online]. 2014 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eclas/F>
10. *Eurolib* [online]. Eurolibnet.eu, c2001-2014 [cit. 2014-08-30]. Zpřístupněno anglicky. Dostupné z WWW: <<http://www.eurolibnet.eu/3/26/>>.
11. European Commission. *Central Library: activity report 2013*. Luxembourg : Office for official publications of the European Communities, 2013. 19 s. Napsáno anglicky.
12. European Parliament. *From Shelves to Databases*. Brussels : PDC, 1999. 51 s.
13. *European Parliamentary Research Service* [online]. 2014 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <http://epthinktank.eu/>
14. European Parliamentary Research Service. EUROLIB. *Eurolib* [online]. 2014 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <http://www.eurolibnet.eu/3/72/&for=show&tid=7917>
15. FINER, Karin. *European Parliament Research Service* [online]. E-mail - příjemce Soňa Fryščáková. 13.8.2014 [přečteno 14.8.2014]. Napsáno anglicky.
16. GENERAL SECRETARIAT OF THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION. *Central Library* [online]. 2014 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <http://councillibrary.wordpress.com/>
17. HANUŠOVÁ, Soňa. *Místo a funkce Ústřední knihovny Evropské komise v rámci informační politiky Evropské unie*. Praha: Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví, 2006. 109 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jitka Hradilová.
18. Introducing the Central Library of the General Secretariat of the Council of the European Union and of the European Council. In: *LLRX: law and technology resources for legal professionals* [online]. 1996-2014 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <http://www.llrx.com/features/europeanunioncentrallibrary.htm>
19. Knihovna. SOUDNÍ DVŮR EVROPSKÉ UNIE. *Soudní dvůr Evropské unie* [online]. 2014 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7058/bibliotheque
20. Library. EUROPEAN COURT OF AUDITORS. *European Court of Auditors: Guardians of the EU's finances* [online]. 2014 [cit. 2014-10-17]. Dostupné z: <http://www.eca.europa.eu/en/Pages/LibraryArchives.aspx>

21. MARZOCCHI, Carlo. *Central and Language Library of the Council of the European Union* [online]. E-mail - příjemce Soňa Fryščáková. 26.8.2014 [přečteno 26.8.2014]. Napsáno anglicky.
22. MERLO, Vittorio. *Library of the Court of Justice of the European Union* [online]. E-mail - příjemce Soňa Fryščáková. 23.9.2014 [přečteno 23.9.2014]. Napsáno anglicky.
23. PROBST, Sabine. *Library of the European Court of Auditors* [online]. E-mail - příjemce Soňa Fryščáková. 8.9.2014 [přečteno 17.9.2014]. Napsáno anglicky.